

PÁZMÁNY *1635*
— *a l a p i t v a*

Pázmány Law Working Papers

2019/7

Barnóczki Dávid

Kartellek megítélése válság idején

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Pázmány Péter Catholic University Budapest

<http://www.plwp.eu>

Dr. Barnóczyki Dávid

Kartellek megítélése válság idején

Budapest

2019. április 17.

Jelen cikk a krízis kartellekkel kapcsolatos kérdéseket és versenyjogi gyakorlatot igyekszik röviden feltárni. Gazdasági válság idején bizonyos szektorok esetében a vállalkozások néha úgy próbálnak fennmaradni, hogy kartellt hoznak létre, amely azonban csak kivételes esetben igazolható. A cikk először áttekinti általánosságban a pénzügyi válság idején felmerülő általános problémákat, amelyek után részletesen foglalkozik a krízis kartellekkel, mint jelenséggel. Ezt követően ezen speciális megállapodásoknak a kialakulását foglalja össze, amely után az Európai Unióban felmerülő néhány jogeseten keresztül mutatja be azok természetét. Kitér az Európai Unió jelenlegi kartelleket érintő szabályozására, különösen a tilalom alóli mentesülés feltételeire. Végezetül az esetleges krízis kartellek lehetséges alternatíváit tekinti át.

I. Bevezető

I. 1. A verseny megőrzése válság idején

Gazdasági krízisek idején, mint amelyet a 2008-ban kitört pénzügyi válság is okozott, nem csak az egyes vállalkozások és államok kormányai néznek kihívásokkal szembe, hanem az egyes versenyhatóságok is. Mind a jogalkotás, mind a jogalkalmazás révén szükséges a megfelelő eszközökkel a válság okozta károkat, valamint kedvezőtlen hatásokat elhárítani illetve csökkenteni. Ilyen esetben a versenyképesség megőrzése különösen fontos, amelynek kulcsfontosságú biztosítéka a versenyjogi szabályok betartása és érvényre juttatása. Az Európai Unióról szóló szerződés (továbbiakban: EUSZ) 3. cikkének (3) bekezdése szerint „az Unió egy belső piacot hoz létre. Az Unió Európa fenntartható fejlődéséért munkálkodik, amely olyan kiegyensúlyozott gazdasági növekedésen, árstabilitáson és magas versenyképességű, teljes foglalkoztatottságot és társadalmi haladást célul kitűző szociális piacgazdaságon alapul, amely a környezet minőségének magas fokú védelmével és javításával párosul. Az Unió elősegíti a tudományos és műszaki haladást.”¹ Az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés (továbbiakban: EUMSZ) preambulumban is rögzítésre került, hogy „a meglévő akadályok elhárítása összehangolt cselekvést igényel annak érdekében, hogy garantálják az egyenletes gazdasági növekedést, a kiegyensúlyozott kereskedelmet és a tisztességes piaci versenyt.”² Látható tehát, hogy a versenypolitikai célok az Európai Unióban kiemelkedő fontossággal bírnak.

A versenypolitika hozzájárul a gazdaság fejlesztéséhez, valamint a válság okozta károk enyhítéséhez. Gazdaságilag nehéz időkben mind az Európai Bizottságnak (továbbiakban: Bizottság), mind a nemzeti versenyhatóságnak azzal a nehézséggel kell szembenéznie, hogy miként viszonyuljanak bizonyos, a krízisek következtében megvalósuló versenyt korlátozó magatartásokhoz, amelyek a válsággal szembeni harc eszközei, sőt amelyek akár a tiltott magatartást megvalósító piaci szereplőknek a piacon való fennmaradásuknak, illetve túlélésüknek a záloga lehet.

¹ Az Európai Unióról Szóló Szerződés Egységes Szerkezetbe Foglalt Változata, Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C 326., 2012.10.26., 17.o.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN>

² Az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés Egységes Szerkezetbe Foglalt Változata, Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C 326., 2012.10.26., 49.o.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=HU>

Jelen cikk a válságok, illetve egyes iparágak válsága idején, mint a recesszió elleni harc eszközeként létrejövő úgynevezett krízis kartelleket kívánja röviden bemutatni. A kérdés az, hogy ilyen esetekben vajon a krízis a kartell-e ez egyetlen, illetve a legjobb megoldás.

II. A krízis kartellek

II. 1. A krízis kartellek jellemzői

A krízis kartellek horizontális megállapodásoknak minősülnek, vagyis az azonos szinten tevékenykedő versenytársak között valósulhat meg, annak érdekében, hogy a szektorális, nemzeti, vagy globális gazdasági krízisek során felmerülő és az adott iparra jellemző problémákat megoldják, így különösen a túltermelést, az alacsony árakat, és többletkapacitásokat.³ Ezen kartelleket szokták még hívni válság kartellnek (*depression cartel*), recessziós kartellnek (*recession cartel*), újrarendező kartellnek (*restructuring cartel*)⁴, valamint ipart újrarendező megállapodásoknak is (*restructuring agreements*)⁵. A krízis kartell fogalmat két értelemben szokták használni. Az egyik esetben a kartell súlyos szektorális, nemzeti, vagy globális gazdasági válság idején jön létre anélkül, hogy az érintett állam azt engedélyezte volna, vagy szankcióval súlytotta volna. A másik esetben pedig azon versenyjogba ütköző megállapodásokra használják, amelyeket szektorális, nemzeti, vagy globális gazdasági válság esetén az állami szervek engedélyeztek, sőt akár támogattak, illetve amikor a nemzeti jog lehetőséget nyújt az ilyen megállapodások létrehozására. A versenyhatóságoknak és a bíróságoknak, valamint jogszabályok útján a mindenkori jogalkotónak kell eldöntenie, hogy mennyiben részesítik előnyben az efféle kartellek létrejöttét. Az ilyen megállapodások során az abban részes felek az árakat rögzítik, mennyiségi kvótákat állapítanak meg, meghatározzák a piaci részesedéseket – így különösen piac felosztás történik – továbbá előre meghatározzák az egyes ajánlataikat (*rig bid*).⁶

Ezen megállapodások az Európai Unióban az EUMSZ 101. cikke alapján részesülhetnek mentesülésben. Napjainkban azonban a Bizottság a kartelleket a versenyjog durva (*hardcore*) megsértésének tekinti, és nagy erőt fordít a megakadályozásukra. A 2008-ban bekövetkezett válság során Európában több vállalkozás megpróbálta a versenyt sértő megállapodásaik

³ <http://www.euchinacomp.org/attachments/article/345/2.0-EN-Crisis%20Cartels%20Session-Victoria.pdf>

⁴ Policy Roundtables, Crisis Cartels, Competition Law and Policy, OECD 2011, 21. o.

http://www.fne.gob.cl/wp-content/uploads/2014/03/OECD_2011-Crisis-cartels.pdf

⁵ uo. 109. o.

⁶ uo. 20-21. o.

igazolását elérni oly módon, hogy többletkapacitási problémákra, vagy a szektor gazdasági nehézségeire hivatkoztak. Ezen piaci szereplők együttesen kívántak megoldást találni a nehézségekre, annak érdekében, hogy csökkentsék a többletkapacitást, illetve hogy elfogadható (*fair*) árszintet tartsanak fenn, amely során elkerülhető a tömeges csődhelyzet illetve a piac elhagyása.⁷

A krízis kartell kifejezés félrevezető lehet, mivel azt a látszatot keltheti, hogy a versenyhatóságoknak engedélyezniük kellene ezen megállapodásokat, annak érdekében, hogy az adott iparágat megóvják. Amennyiben a gazdasági recesszió azzal jár, hogy bizonyos piaci szereplők csődbe mennek, úgy az azt jelenti, hogy ők voltak a legkevésbé képesek alkalmazkodni a piacon megjelenő nehézségekhez. Ennek alapján feltételezhető az, hogy a többletkapacitás következtében fellépő problémákat idővel maga a verseny rendezzi, és így a piacon az egyensúly helyreáll, figyelemmel a kereslet-kínálat gazdasági törvényszerűségére is. Ezen értelmezés alapján nincs indoka az árrögzítő megállapodásoknak, amelyet a kartellben részes vállalkozások mesterségesen határoznak meg, illetve tartanak fenn.⁸

A többletkapacitási problémák a gazdasági krízistől függetlenül is megjelenhetnek, például amennyiben technológiai változások mennek végbe az adott piacon, vagy pedig azért mert a vállalkozások a jövőbeli lehetőségekre tekintettel jelentős többletet fektettek be az iparba. Nehézségek merülhetnek fel továbbá akkor, amikor az adott szektor hosszú ideig állami támogatásban részesül, illetve ha az állam megakadályozza egyes üzemek bezárását arra hivatkozva, hogy szociális, politikai célok érdekében szükséges. Ilyen az, amikor a munkanélküliséget kívánják megelőzni.⁹ A Bizottság 1982. évi versenypolitikai jelentésében (*Twelfth Report on Competition Policy*) a strukturális többlet kapacitások csökkentése kapcsán kifejti, hogy „strukturális többletkapacitás ott létezik, ahol hosszú ideje valamennyi érintett vállalkozás jelentős csökkentést tapasztalt a kapacitásuk mértékének kihasználtságában, a termelés kiesés pedig jelentős működési veszteséggel jár, és ahol az elérhető információk alapján nem látható előre az, hogy bármilyen tartós javulás volna várható középtávon az adott helyzetben.”¹⁰

⁷ Directorate for Financial and Enterprise Affairs, Competition Committee, Global Forum on Competition, Crisis Cartels, Contribution from the European Union, Session III, 27-Jan-2011, 2.o.

http://ec.europa.eu/competition/international/multilateral/2011_feb_crisis_cartels.pdf

⁸ Uo. 3.o.

⁹ Uo. 3.o.

¹⁰ Commission of the European Communities, Twelfth Report on Competition Policy, Brussels –Luxemburg, 1982, 43. o.

http://ec.europa.eu/competition/publications/annual_report/ar_1982_en.pdf

„Structural overcapacity exists where over a prolonged period all the undertakings concerned have been experiencing a significant reduction in their rates of capacity utilization, a drop in output accompanied by

A piaci erők és a verseny maga a többletkapacitási problémákat nem biztos, hogy meg tudja oldani, amelyek viszont gazdasági okokra vezethetők vissza. Mindezt a legjobban a „felörlő háború” (*war of attrition*) megjelöléssel magyarázhatjuk. A fogalom azon helyzetre utal, amikor a vállalkozások arra akarják kényszeríteni a versenytársaikat, hogy hagyjanak fel tevékenységükkel. Addig várnak és hajlandók elszenvedni a gazdasági veszteségeket, amíg a riválisok gyakorlatilag piacelhagyásra nem kényszerülnek. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a vállalkozások megpróbálják elkerülni azt, hogy be kelljen zárniuk a meglévő üzemeiket, és így a piaci részesedésük feladására kényszerüljenek, amely következtében a költségeik megnövekednének. Nem kívánják bezárni a nem működtetett kapacitásokat, figyelemmel arra, hogy abban reménykednek, hogy azokat a jövőbeli termelés érdekében használhatják majd. Jelen eset a játék elmélet alapján „fogolydilemmaként” (*prisoner's dilemma*) írható le, ami általában olyan fennálló körülményeket feltételez, mint stabil, átlátható és szimmetrikus piaci szerkezet. A többletkapacitás következtében valamelyik vállalkozás nagyobb veszteségeket fog elszenvedni, erre tekintettel, amelyik kevésbé bírja a veszteségek fedezését, az kényszerül először arra, hogy bezárja valamelyik üzemét. Olyan piacok esetében, ahol a piac nem szimmetrikus, vagyis a vállalkozások mérete, illetve a versenyképessége nem, vagy nem közel azonos, úgy a kisebb szereplő mérlegelve a jövőbeli lehetőségeit, valószínűleg elsőként elhagyja a piacot ahelyett, hogy részt venne egy olyan háborúban, ahol a költségei teljesen felemésztek. Ennek alapján megállapítható, hogy a többletkapacitás problematikája nem jelentkezik hosszútávon az olyan heterogén struktúrájú piacokon, ahol különböző nagyságú vállalatok tevékenykednek különböző anyagi lehetőségekkel.¹¹

A felörlő háború következtében a gazdasági erőforrások elpazarlása jelentősen károsíthatja az adott iparág versenyképességét, amely végeredményben a fogyasztóknak okozhat károkat. Ebben a nagyon ritka esetben, amennyiben az EUMSZ 101. cikk (3) bekezdésében rögzített követelmények teljesülnek, úgy az adott megállapodás mentesülhet a tilalom alól.¹²

substantial operating losses and where the information available does not indicate that any lasting improvement can be expected in this situation in the medium-term.”

¹¹ Policy Roundtables, Crisis Cartels, Competition Law and Policy, OECD 2011, 110-111.o.

http://www.fne.gob.cl/wp-content/uploads/2014/03/OECD_2011-Crisis-cartels.pdf

¹² Uo. 111. o.

II. 2. A krízis kartellek történeti kialakulása

Az első krízis kartellek jellemzőivel bíró megállapodások a XIX. században a németeknél már létrejöttek. Ezen kívül Japánban a II. világháború utáni válság időszakában, valamint az Amerikai Egyesült Államokban főként az 1930-as válság idején jelentek meg hasonló kartellek.¹³

Az Egyesült Államokban 1872-1896 között a massachusetts-i vasútvonal építés során már létrejött olyan kartellezés, amelyet Massachusetts állam támogatott, mivel a vasútvonal jelentős összegű tőkebefektetést igényelt. A megállapodás révén lehetőség volt az árakat stabilizálni és megvédeni az állami tőkét (*public capital*).¹⁴ 1885-1902 között kartellt alakítottak az egyesült államokbeli bróm előállítók, amely következtében megállapodtak egy olyan szövetségben, amelyben egy független vállalkozás szerződés alapján felvásárolta a bróm előállítók teljes termelését. A kartell létrejöttére azután került sor, hogy jelentős árzuhanás következett be a bróm árában, és így az iparág válságba került. A megállapodás garantálta az árat, és megtiltotta részükre, hogy másnak értékesítsenek.¹⁵ Az 1930-as években a hatékony versenyt gyakorlatilag megszüntették. A nemzeti ipar helyreállítási törvény (*National Industrial Recovery Act*) (továbbiakban: NIRA) felállította a Nemzeti Helyreállítási Adminisztrációt (*National Recovery Administration*), amely engedélyezte az iparágaknak, hogy az adott területre vonatkozóan kódexet hozzanak létre, amelyben a tisztességes verseny érdekében árakat, béreket, termelési kvótákat és belépési korlátokat állapítottak meg.¹⁶ Később a Legfelsőbb Bíróság a NIRA-t 1935-ben,¹⁷ és annak mezőgazdasági párját¹⁸ az *Agricultural Adjustment Act*-at 1936-ban¹⁹ alkotmányellenesnek ítélte. Az Amerikai Egyesült Államok manapság minden típusú kartellt versenyellenesnek tekint, függetlenül az esetleges gazdasági körülményektől, amelyet büntető jogi eszközökkel is üldöz. Erre figyelemmel nincsen olyan

¹³ Lia Vitzilaiou, Crisis Cartels: For Better or For Worse?, Competition Policy International Antitrust Chronicle, Vol. 2., March 2011, 1.o.

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1800732

¹⁴ Policy Roundtables, Crisis Cartels, Competition Law and Policy, OECD 2011, 38.o.

http://www.fne.gob.cl/wp-content/uploads/2014/03/OECD_2011-Crisis-cartels.pdf

¹⁵ Uo. 40. o.

¹⁶ Uo. 215.

¹⁷ Peter G. Klein, Jason E. Taylor, An Anatomy of a Cartel: The National Industrial Recovery Act of 1933 and the Compliance Crisis of 1934, 28 Feb 2008, 2. o.

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1098373

¹⁸ Policy Roundtables, Crisis Cartels, Competition Law and Policy, OECD 2011, 35. o.

http://www.fne.gob.cl/wp-content/uploads/2014/03/OECD_2011-Crisis-cartels.pdf

¹⁹ James Ming Chen, The Story of Wickard v. Filburn: Agriculture, Aggregation, and Commerce, Constitutional Law Stories, Michael C. Dorf, ed., 2d ed., Foundation Press, 2008, University of Louisville School of Law Legal Studies Research Paper Series No. 2008-40, 8-9. o.

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1268162

speciális szabályozása, amely a kartelleket mentesítésben részesítené.²⁰ A szankciós irányelvek (*U.S. Sentencing Guidelines*) alapján azonban figyelembe veszik a szankció kiszabásakor az eljárás alá vont vállalkozás pénzügyi helyzetét a tekintetben, hogy az esetleges bírságot meg tudja-e fizetni vagy sem, azonban mindez kizárólag a vállalkozás egyedi helyzetét veszi figyelembe nem pedig az általános gazdasági körülményeket.²¹

Japánban a monopolelleses törvényt [*Act on Prohibition of Private Monopolization and Maintenance of Fair Trade (Act No. 54 of April 14, 1947)*] (továbbiakban: AMA) 1947-ben fogadták el,²² annak érdekében, hogy a II. világháború utáni állapotokat konszolidálja. A törvénynek a krízis kartellekre vonatkozó fejezete (*Depression Cartels*) alapján lehetett jóváhagyni az egyes versenyt korlátozó megállapodásokat, amennyiben gazdasági válság állt fenn. Ezt a rendszert azonban 1999-ben megszüntették, figyelemmel arra, hogy több káros hatással járt, mintsem előnnyel. Így például az AMA vonatkozó rendelkezése a csekély jelentőségű vállalkozásokat védte, ezen kívül eltántorította a piaci szereplőket attól, hogy erőfeszítéseket tegyenek az árak csökkentése érdekében, így a piac elégtelen működése következtében a fogyasztók érdeke sem érvényesült.

Európában az I. világháború után fennálló „sokk” után 1926-1933 között nemzetközi acél kartellt hoztak létre. 1926. október 1. napján alapult meg a Nemzetközi Acél Kartell (*International Steel Cartel*), amelynek Belgium, Franciaország, Németország és Luxemburg volt az alapító tagja. Együttesen a világ acél exportjának 65 %-át adták, és 30 %-át a világ acél gyártásának. A megállapodás szerint kvótákat hoztak létre, és a tagállamoknak korlátozniuk kellett a másik tagállamba történő exportjukat. A kartell alapján büntető intézkedéseket alkalmaztak, amennyiben valamely tag többet termelt. A kartell később a nagy válság (1929-1933.) következtében megszűnt, figyelemmel a keresletben történt nagyfokú visszaesésre, és a tagok közötti ellentétre, valamint arra, hogy valamennyien a saját nemzeti piacukat akarták védeni.²³

Németországban 1876-1883 között a kálium-karbonát iparban jött létre krízis kartell. A XX. század fordulóján Németország volt a legnagyobb kálium-karbonát alapú só szállító, figyelemmel arra, hogy míg 1870-ben évente csak 300.000 tonnát, majd 1909-re már éves szinten több mint 7.000.000 tonnát állítottak elő. A piacon fennálló négy éves árzuhanást

²⁰ Policy Roundtables, Crisis Cartels, Competition Law and Policy, OECD 2011, 215. o.
http://www.fne.gob.cl/wp-content/uploads/2014/03/OECD_2011-Crisis-cartels.pdf

²¹ Uo. 216

²² Act on Prohibition of Private Monopolization and Maintenance of Fair Trade (Act No. 54 f April 14, 1947)
https://www.jftc.go.jp/en/legislation_gls/amended_ama09/index.html

²³ Policy Roundtables, Crisis Cartels, Competition Law and Policy, OECD 2011, 41. o.
http://www.fne.gob.cl/wp-content/uploads/2014/03/OECD_2011-Crisis-cartels.pdf

követően a megállapodásban részt vevő felek először 1876-ban tárgyaltak figyelemmel arra, hogy többen kénytelenek voltak a termelést szünetelni. Egy év után a nyereséget sikerült helyreállítani és a megállapodás megszűnt. 1883-ban viszont újabb megállapodást kötöttek a felek.²⁴ A jelenlegi német versenyjogi törvény (*German Act against Restraint of Competition*) (továbbiakban: ARC) rendelkezett a krízis kartellek mentesítésének lehetőségéről egészen 2005-ig, amikor a rendelkezést törölték. A törvény szövege strukturális krízis kartellekről beszélt (*Strukturkrisenkartell*). A cél az volt, hogy a strukturális krízisek idején elkerüljék a vállalkozásokat felemésztő versenyt, amelyben nem feltétlenül a leghatékonyabb piaci szereplők maradtak volna fenn, hanem azok, amelyek a legtöbb anyagi forrással rendelkeznek. A mentesítést kizárólag strukturális krízisek idején lehetett megkapni, amelyek a piacon fennálló alapvető szerkezeti problémákból adódtak, ellentétben a ciklikus, azaz időszakos visszaesésekkel.²⁵ Az ARC rendelkezésének hatálya alatt tíz alkalommal nyújtottak be kérelmet, és amelyből csupán kétszer engedélyezték a mentesítést. Az első esetben 1983-ban a hegesztett acélháló termelése és eladása terén hagyták jóvá a kartellt, amelyet az építőiparban használtak. Az engedély három évre szólt, amelyet további két évvel meghosszabbítottak. A másik eset 1987-ben történt, amikor könnyű építődeszkák kapcsán jött létre a megállapodás, amelyet szintén az építőiparban hasznosítottak. A kartell hat hónapig működhetett. Mindkét kartell sikeresen járult hozzá a többletkapacitások csökkentéséhez viszonylag rövid idő alatt, habár mindkét esetben nehéz volt a különböző bizottságok és felügyeleti szervek létrehozása és összehangolása, amelyek közreműködtek abban, hogy a verseny ne torzulhasson.²⁶

III. A krízis kartellek megítélése az Európai Unióban

III. 2. Az Európai Unió jelenlegi szabályozása

Az Európai Unióban a versenyszabályok célja, hogy megőrizzék a torzulástól mentes versenyt. Maga a verseny a jól működő belső piac feltétele, ami a belső gazdasági jólét eszköze is.²⁷ Az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés 101. cikke - korábban az EKSz 81. cikke - tartalmazza a versenykorlátozó megállapodások teljes tilalmát. Az (1) bekezdés meghatározza, hogy melyek azok a versenykorlátozó megállapodások, összehangolt magatartások és vállalkozások társulásainak döntései, amelyet tiltani rendel. Az általános megfogalmazáson túl

²⁴ Uo. 39. o.

²⁵ Uo. 121-122. o.

²⁶ Uo. 122. o.

²⁷ <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/82/competition-policy>

példálódzó jellegű felsorolást is nyújt. A (2) bekezdés alapján az ilyen magatartások semmisnek minősülnek. A (3) bekezdés pedig rögzíti, hogy mikor lehetséges az (1) bekezdés szerinti tilalom alól mentesülni:

(3) Az (1) bekezdés rendelkezéseinek alkalmazásától azonban el lehet tekinteni az olyan esetekben, amikor

- vállalkozások közötti megállapodás vagy megállapodások csoportja;
- vállalkozások társulásai által hozott döntés vagy döntések csoportja;
- összehangolt magatartás vagy összehangolt magatartások csoportja

hozzájárul az áruk termelésének vagy forgalmazásának javításához, illetve a műszaki vagy gazdasági fejlődés előmozdításához, ugyanakkor lehetővé teszi a fogyasztók méltányos részesedését a belőle eredő előnyből anélkül, hogy: a) az érintett vállalkozásokra olyan korlátozásokot róna, amelyek e célok eléréséhez nem nélkülözhetetlenek; b) lehetővé tenné ezeknek a vállalkozásoknak, hogy a kérdéses áruk jelentős része tekintetében megszüntessék a versenyt.²⁸

A (3) bekezdésben foglalt mentességhez valamennyi négy feltételnek teljesülnie kell, nevezetesen:

1. hozzájárul az áruk termelésének vagy forgalmazásának javításához, illetve a műszaki vagy gazdasági fejlődés előmozdításához,
2. lehetővé teszi a fogyasztók méltányos részesedését a belőle eredő előnyből,
3. e célok eléréséhez nélkülözhetetlenek,
4. a kérdéses áruk jelentős része tekintetében ne szüntessék meg a versenyt.

Az uniós jog alapján létezik egyedi mentesség és csoportmentesség. A mentesüléshez kapcsolódóan a Bizottság a vonatkozó Iránymutatásában²⁹ adott részletes értelmezést. Erre tekintettel amennyiben a versenykorlátozás során olyan mértékű pozitív eredmények is megvalósulnak, amelyek ellensúlyozzák annak negatív hatásait, úgy lehetőség nyílik a mentesülésre. A Tanács 1/2003/EK Rendeletének 2. cikke alapján a mentesüléshez szükséges feltételek fennállását azoknak érintett vállalkozásoknak kell bizonyítani, amelyek a mentesülésre hivatkozni kívánnak.³⁰ Léteznek úgynevezett csekély jelentőségű

²⁸ Az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés Egységes Szerkezetbe Foglalt Változata, Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C 326., 2012.10.26., 88-89. o.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=HU>

²⁹ Communication from the Commission Notice Guidelines on the application of Article 81(3) of the Treaty (2004/C 101/08), Official Journal of the European Union, C 101, 27.4.2004, 97.o.

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52004XC0427\(07\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52004XC0427(07)&from=EN)

³⁰ A Tanács 1/2003/EK Rendelete a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról, Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 08/2. kötet, Az Európai Közösségek Hivatalos Lapja, L 1/1, 2003.1.4., 212. o.

megállapodások is, amelyek a 101. cikk. (1) bekezdésén kívül esnek, így nem minősülnek a versenyjogba ütközőnek, és amelyek – kisebb piaci részesedésükre tekintettel - nem fejtenek ki érzékelhető hatást a közös piacra (*de minimis elv*). Némelyfajta megállapodás minden esetben a versenyt korlátozóknak és ennél fogva tiltottnak minősül. Ezek manapság főként az ármeghatározásokra és a területvédelmi záradékokra vonatkozó megállapodások.³¹

III. 2. Az Európai Unió gyakorlata

Uniós szinten a Bizottság csak párszor foglalkozott az ipart újrendező megállapodásokkal, amelyek során is csak néha adott mentességet, mint például a *Synthetic Fibres* esetben és a *Stichting Baksteen* esetben. A műszál iparban 1958 és 2004 között például Németországban ötször, európai szinten pedig nyolcszor próbáltak krízis kartellt létrehozni.³²

A *Synthetic Fibres* esetben a megállapodásban részes feleknek a fennálló piaci részesedése a műszál iparban Nyugat-Európában 70 % volt, és a Közösségen belül az üzembe helyezett kapacitások 85 %-val rendelkeztek.³³

Az európai műszál iparban tapasztalható nehézségek következtében a kereslet és a kínálat között egyenlőtlenség állt fenn, figyelemmel arra, hogy a gyenge kereslet mellett a megnövekedett az import, és a szektorban többlettermelés mutatkozott. A poliészter szektor már 1972-ben nehézségekkel találkozott a megnövekedett behozatal miatt, aminek következtében szükségessé vált nagyobb üzemek létrehozására, amely viszont túltermeléshez és alacsony árakhoz vezetett. Erre tekintettel a főbb poliésztergyártók bejelentették a Bizottságnak a megállapodásukat, amely azt szolgálta, hogy összehangolja a befektetéseket és racionalizálja a termelést annak érdekében, hogy megszüntessék a többletkapacitási problémákat. A Bizottság az uniós politikával ellentétesnek találta a megállapodást, így a kérelmet végül visszavonták a felek. 1975-től kezdve a többlettermelés viszont egyre fenntarthatatlanabbá vált, és a profitot veszélyeztette figyelemmel arra, hogy 1977-ben az üzemek átlagosan csak 70 %-os kapacitással működtek. Egy évvel később az árak miatti további profit csökkenés és az új kapacitások küszöbönálló üzembehelyezésének következtében a felek

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003R0001&from=EN>

³¹ A Bizottság (2001/C 368/7) közleménye az Európai Közösséget létrehozó szerződés 81. cikke (1) bekezdése szerint a versenyt érzékelhetően nem korlátozó, csekély jelentőségű (*de minimis*) megállapodásokról., Az Európai Közösségek Hivatalos Lapja, C 368/13., 2001.12.22., 125-126.o

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52001XC1222\(03\)&from=HU](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52001XC1222(03)&from=HU)

³² Christian Marx, A European Structural Crisis Carte las Solution to a Sectoral Depression?, *Jahrbuch für Wirtschaftsgeschichte* 2017; 58(1), 166.o.

³³ Commission Decision of 4 July 1984 Relating to a Proceeding under Article 85 of the EEC Treaty (IV/30.810 - Synthetic Fibres), Official Journal of the European Communities, No L 207, 2.8.84, 18.o.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31984D0380&from=EN>

új megállapodást kötöttek. Ennek a lényege kétoldalú volt: az egyik, hogy a kereslet-kínálatot fokozatosan egyensúlyba hozzák 1981-re, valamint, hogy a termelést közel 13 %-kal csökkentik, és a kapacitás kihasználtságot egy ésszerű szintre hozzák. A Bizottság ismét elutasította a megállapodást figyelemmel a 85. cikk (3) bekezdésére, mivel az termelési és szállítási kvótákat tartalmazott. 1979 és 1981 között voltak ugyan módosítási kísérletek, de sikert nem értek el. A Bizottság mindeközben 1977-ben arra hívta fel a tagállamokat, hogy ne nyújtsanak semmilyen módon se állami segítséget az iparnak, mivel az csak tovább súlyosbítaná a túltermelés okozta nehézségeket.³⁴ A felek az 1978-as megállapodást időlegesen végrehajtották miközben a Bizottság döntésére vártak, valamint csökkentették a termelésüket. Ennek következtében 1981 végére a működésben lévő kapacitások átlagosan 20 %-kal csökkentek az 1977-es szinthez képest. A felek mindettől függetlenül azt állapították meg, hogy a kereslet 1982 és 1985 között nem fog növekedni, és bármilyen módon történő termelésnövelés következtében az ipar további károkat fog elszenvedni. Mindezen indokok alapján 1982. október 21. napján a felek hosszú távú kutatásban és fejlesztésben állapodtak meg, annak érdekében, hogy az ipar a fogyasztók számára jobb termékeket nyújtson, és fel tudják venni a versenyt a Közösségen kívüli országokkal. Ezen kívül további termelés-csökkentést is végrehajtottak. A Bizottság módosítási javaslatai után végül a 1983. július 19. napján engedélyezte a megállapodást.³⁵ A megállapodás 1985. december 31-ig lehetett hatályban.³⁶

A megállapodás a 85. cikk (1) bekezdése értelmében olyan megállapodásnak minősült, amely célja és hatása a közös piacra versenykorlátozó.³⁷ A különböző tagállambeli felek a termelés csökkentésében való elköteleződésük során korlátozásokat fogadtak el termelési képességük tekintetében és így a befektetéseik terén is, amely a közös piacot is érintette.³⁸

A mentesüléshez szükséges a 85. cikk (3) bekezdésében rögzített feltételek teljesülése. A megállapodás célja a termelés csökkentése volt, annak érdekében, hogy egy gazdaságosabb szinten működjenek. Normális esetben a szabad piacgazdaságban a felek maguk döntenek el, hogy a többlettermelés gazdaságilag fenntartható-e és hogy egyéb intézkedések szükségesek-e annak csökkentése érdekében. Jelen esetben azonban a piaci erők képtelenek voltak egyedül megoldani a többletkapacitás problémáját és elérni a szükséges csökkentést, annak érdekében, hogy hosszútávon a versenyképes piaci struktúra fennmaradjon. A kapacitás csökkenéssel az iparnak kevesebb felmerülő költséggel kell szembenéznie, tekintettel arra, hogy kevesebb

³⁴ Uo. 18-19. o.

³⁵ Uo. 18. o.

³⁶ Uo. 20. o.

³⁷ Uo. 21. o.

³⁸ Uo. 22. o.

alulműködtetett üzemeket kell fenntartani, mivel a fennmaradó üzemek hatékonysága növekszik. Az erejüket is növelhetik, mivel a kevésbé versenyképes vagy profitképes üzemeket bezárhatják. Ezen kívül a termelés kapcsán a specializálódásnak/szakosodásnak is kedvez, tekintettel arra, hogy a legjobb és a legfejlettebb technológiával működő üzemek segítik elérni az optimális méretet és fejlesztik a technikai hatékonyságot. Mindennek következtében jobb minőségű termékek előállítását eredményezi. A nem profitképes tevékenységek megszüntetése (pl.: munkaerő költségei) így további erőforrásokat tesz elérhetővé a fennmaradó termelés számára.³⁹ Mindez a profit-, és versenyképességet segíti helyreállítani, amely során így megállapítható, hogy a megállapodás hozzájárul a termelés fejlesztéséhez valamint a technikai-, gazdasági folyamatokhoz.⁴⁰

Az engedélyezéshez szükséges volt továbbá az is, hogy a fogyasztók kellően részesüljenek az így felmerülő hasznokból. Jelen esetben a fogyasztók a termelés során megvalósuló fejlődés következtében részesülnek ezen előnyökből, figyelemmel arra, hogy a versenyképesebb szektor jobb termékeket tud előállítani a specializálódás következtében. Több versenytárs marad a piacon így lehetővé téve a fogyasztóknak a választás lehetőségét, és a monopólium elkerülését.⁴¹

A 85. cikk (3) bekezdése kapcsán kérdés még az, hogy a tervezett megállapodás során a termelésben bekövetkező visszaesés hatása nélkülözhetetlen-e. A megállapodás csak korlátozott ideig csökkenti a túlzott termelést, és nem avatkozik bele a felek szabadságába az output-ok vagy a szállítások terén. A kétséges klauzulák pedig törlésre kerültek. Ezenkívül pedig, amennyiben a feleket kötelezettségeiknek nem tesznek eleget, úgy szankciókat helyez kilátásba.⁴² A szabályozás szükséges annak érdekében, hogy a nem kívánatos kapacitások megszűnjenek, ezen kívül a felek termelési képességének korlátozása a célok elérése érdekében is nélkülözhetetlen.⁴³

Végezetül a 85. cikk (3) bekezdés alkalmazásához az is szükséges, hogy a megállapodás következtében ne szűnhessen meg a verseny az érintett termékek körében. A felek nem az egyedüli szállítók a Közösség piacán, több amerikai gyártó is jelen van, amelyek erős versenytársak. A műszálak továbbá felcserélhetők a cellulóz termékekkel, valamint a

³⁹ Uo. 22. o.

⁴⁰ Uo. 23. o.

⁴¹ Uo. 23. o.

⁴² Uo. 23-24. o.

⁴³ Uo. 24. o.

megállapodás határozott ideig van hatályban. Emellett a felek kötelesek tartózkodni attól, hogy saját output vagy szállítási adataikat egymással megosszák.⁴⁴

A *Stichting Baksteen* esetben a *Sitchting Baksteen* és további vállalkozások közötti megállapodás engedélyezése iránt nyújtottak be kérelmet, amely a holland téglapiacot kívánta átalakítani és újraszervezni.⁴⁵ Huszonöt vállalkozás tevékenykedett a holland téglapiacon. Az aláíró felek 90 % körüli részesedéssel rendelkeztek a Hollandiában lévő üzemből álló kapacitások terén, és 85 % körül volt a részesedésük a téglapiac eladását érintően. 1991. augusztus 19. napján a holland alapítású *Stichting Baksteen* kérte a Bizottságot, hogy a megállapodásait hagyja jóvá annak érdekében, hogy a termelést racionalizálják, és megszüntessék a többletkapacitást. Az előzetes vizsgálat után a Bizottság megtagadta az engedélyezést, figyelemmel arra, hogy az újraalakítási terv nem igazolta megfelelően, hogy a téglapiac válságban volna, és kívül esett a szükséges célok megvalósítása körén. Mindennek következtében a felek visszavonták a kérelmüket 1992 elején, azonban a *Stichting Baksteen* a termelésében így is 150 millió téglát érintően volt kénytelen bezárásokat végrehajtani.⁴⁶ A piaci trendre tekintettel a felek arra jutottak, hogy elengedhetetlen egy olyan átfogó terv megvalósítása, amelyben csökkentik a termelést, annak érdekében, hogy a holland téglapiac több éven át súlyos nehézségeken felülkerekedjen. 1992 augusztusában tizenhat vállalkozás újabb megállapodást nyújtott be a Bizottságnak, annak érdekében, hogy közösen csökkentsék a téglagyártási kapacitásokat. A felek álláspontja szerint a kapacitások csökkentése szükséges a kereslet és kínálat helyreállítására középtávon, miközben egyidejűleg csökkentik a raktáron lévő készleteket.⁴⁷ Négy holland gyártó vállalta, hogy bezárja hét termelési egységét, továbbá véglegesen és visszaállíthatatlanul lebontják azokat, és az így lebontott üzemek általi termelést szüneteltetik harminc évig, továbbá a lebontott üzemeket a holland határ 500 kilométeres távolságán belül nem értékesítik, és ezt a feltételt alkalmazzák az esetleges jövőbeli vevőkre is. A megállapodás alapján az újraalakítási műveleteket a tizenhat vállalkozás fedezné, és öt évre létrehoznának egy kompenzációs alapot a *Stichting Baksteen* felügyelete alatt. A pénzügyi források így azokhoz a felekhez kerülne, amelyek lebontották az üzemüket, ami a bezárási költségekhez, mint egyfajta hozzájárulásként szolgálna. A terv ezenkívül a szakszervezetekkel is megtárgyalásra került, amely során a vállalkozások vállalták, hogy az újraszervezés

⁴⁴ Uo. 24. o.

⁴⁵ Commission Decision of 29 April 1994 Relating to a Proceeding Under Article 85 of the EC Treaty (IV/34.456 - *Stichting Baksteen*), Official Journal of the European Communities, No L 131, Official Journal of the European Communities, 26.5.94, 15. o.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31994D0296&from=PL>

⁴⁶ Uo. 16-17. o.

⁴⁷ Uo. 17-18.

következtében a munkaerőt átirányítják máshova. A megállapodás szerint öt éves periódus alatt tilos új kapacitást létrehozni, azonban lehetséges a helyettesítési beruházásokat megvalósítani, amennyiben azok nem növelik termelést vagy csak maximum 5 %-os mértékben. Ezen kívül a felek vállalták, hogy nem hajtanak végre összefonódást.⁴⁸

A megállapodás a 85. cikk (1) bekezdése alapján olyan céllal és hatással rendelkezik, amely korlátozza a versenyt a közös piacon.⁴⁹ A fő célja az, hogy a kapacitások és a készletek csökkentése során megvalósíthassák az átszervezési terveket. Az üzemek bezárása, a kapacitások csökkentése, a bírságok bevezetése, a pénzügyi támogatások és a kompenzációk alap mind a versenyre hatással van. Ezen kívül a megállapodás korlátozza a termelési eszközöket, a beruházásokat és a felek versenystratégiáját. A közös piacra pedig azért van hatással, mert ugyan egy regionális piacról van szó, de a holland téglát termékeket exportálják Németországba, Belgiumba és az Egyesült Királyságba is, ami 25 %-át öleli fel a holland output-oknak, emellett a holland keresletet kielégítő import nagysága 7 %.⁵⁰

A 85. cikk (3) bekezdése alkalmazása során egyértelmű, hogy a holland téglát ipar jelentős mértékű többlettermelésben szenved, valamint fokozatosan növekednek a készletek. Technológiai fejlesztések volnának szükségesek a csökkenő kereslet által okozott problémák kezeléséhez. A megállapodás célja, hogy a termelés csökkentése révén fokozatosan visszaállítsák az egyensúlyt a kereslet és a kínálat között. A piaci erők képtelenek maguktól végrehajtani a kapacitások csökkentését, és fenntartani egy hatékony versenyszerkezetet, aminek következtében szükséges az, hogy rövid időre a felek együttesen valósítsák meg a szükséges átalakításokat. A versenytársak nem volnának képesek egyedül dönteni és végrehajtani a kapacitás-csökkentéseket, figyelemmel arra, hogy nem lehetnek biztosak abban, hogy a többi versenytárs követné-e a magatartásukat, kapnának-e pénzügyi támogatást, vagy hogy új kapacitások nem jelennének-e meg. A kapacitás-csökkenéssel a felesleges termelési egységek fenntartásával kapcsolatos költségektől is megszabadulnak, figyelemmel arra, hogy a megmaradó egységeket nagyobb kihasználtsággal működtethetik, így az output-okat nem kell csökkenteni. Erre figyelemmel a jövőben több modern üzem várható, amely jobb teljesítménnyel fog működni, és ami a fix költségek csökkenését fogja eredményezni. Mindennek eredményeképpen a holland téglát iparban a profit növelésével lehet majd számolni, ami visszaállítja az átlagos versenyképességet.⁵¹ Az ágazat újraszervezése társadalmi

⁴⁸ Uo. 18. o.

⁴⁹ Uo. 18. o.

⁵⁰ Uo. 19. o.

⁵¹ Uo. 19. o.

előnyökkel is jár, például azzal, hogy a munkavállalókat átirányítják. Ezek alapján megállapítható, hogy a megállapodás elősegíti a termelést és támogatja a technikai és gazdasági folyamatokat.⁵²

A 85. cikk (3) bekezdése alapján a megállapodás eredményeiből a fogyasztóknak méltányosan részesülnie kell a hasznokból. A fogyasztók a jobb termelés révén hosszútávon részesülhetnek az előnyökből, hiszen egy egészséges iparág keletkezik, amely versenyképes. A szerkezeti átszervezés következtében megszűnnek a korszerűtlen és elavult kapacitások, amely egyébként a jólműködő termelést károsíthatná. Megfelelő mennyiségű versenytárs marad a piacon, amely választási lehetőséget és biztonságos szállítást kínál a fogyasztók számára, mivel megszünteti a túlkonzentrált szállítás kockázatát.⁵³

Fontos továbbá a 85. cikk (3) bekezdése alapján a nélkülözhetetlenség, amely a célok eléréséhez szükséges. A jelen megállapodás csak a felesleges kapacitások csökkentését érinti, így csak azoknak az üzemeknek kell bezárniuk, amelyek hatékony mértékben járulnak hozzá a felesleges kapacitások lebontásához, és ahhoz, hogy új kapacitásokat ne helyezzenek üzembe. A felek szabadsága megmarad az ár, az eladás, az import, az export, a szállítás, és az összefonódások tekintetében is.⁵⁴

A kompenzációs rendszer olyannak tekinthető, amely nélkülözhetetlen a célok elérése érdekében. A vállalkozások fele képtelen volna csökkenteni a kapacitást, mivel csak egyetlen égető kemencéjük van, erre tekintettel a pénzügyi módszer egy ösztönző arra, hogy csökkentsék a strukturális túltermelést. Kárpótlást biztosít azon vállalkozások számára, amelyek bezárják az üzemeiket, és segít abban, hogy fedezze a működési költségeket. Fontos szempont volt továbbá, hogy kötelező garanciákat tartalmazzon a megállapodás annak érdekében, hogy végrehajtsák a kötelezettségeket. A megállapodás időben korlátozott, a csökkentést 1992 vége előtt végre kellett hajtani. A pénzügyi rendszer és egyéb kötelezettségek kapcsán pedig a megállapodás 1997. szeptember 30. napjáig állhatott fenn. Minderre tekintettel a termelésbe megjelenő korlátozások nélkülözhetetlenek a célok eléréséhez.⁵⁵

A 85. cikk (3) bekezdése végső követelményként pedig nem engedi meg, hogy megszűnjön a verseny a termékeket illetően. A felek továbbra is versengeni fognak mind az ár, és minden egyéb tekintetében, amelyet a megállapodás nem fedett le. A kapacitás-csökkentés csak egy tényezője a vállalkozások versenystratégiájának, továbbá nem szűnnek meg szabadon

⁵² Uo. 20. o.

⁵³ Uo. 20. o.

⁵⁴ Uo. 20. o.

⁵⁵ Uo. 20-21. o.

tevénykedni a piacon. Ez biztosítja azt, hogy a verseny megfelelő mértékben fennmaradjon. A külső verseny is garantált, figyelemmel arra, hogy egyéb termelők és importőrök nem részesei a megállapodásnak. Ezen kívül a termékek az építő iparban széleskörben helyettesíthetők egymással. Végezetül pedig azzal, hogy a megállapodás korlátozott ideig jött létre, a versenytársakat arra ösztönzi, hogy figyelemmel legyenek annak lejártára, mivel ennek végeztével ismét versenyhelyzet alakul ki. Mindemellett a felek kötelesek tartózkodni attól, hogy információt cseréljenek egymással, így attól is, hogy közzé tegyék a saját adataikat az output-ok és a szállítások tekintetében.⁵⁶

A *Zinc Producer Group* esetben cinkgyártók között jött létre megállapodás 1964-ben. A nagyobb nyugati cink bányász és kohász társaságok létrehozták a Zinc Producer Group-ot (továbbiakban: ZPG), amely kezdetben kanadai és angol-ausztrál cink vállalkozásokat ölelt fel, amelyhez csak később csatlakoztak a kontinentális Európából is vállalkozások.⁵⁷

A jogsértések közvetve vagy közvetlenül az árak rögzítése, kereskedelmi feltételek, a termelés, a piac és befektetések korlátozása vagy ellenőrzése, valamint a piac felosztása volt. Ezek a 85. cikkben rögzítettekkel kifejezetten megegyeznek. Jelen esetben azonban figyelemmel kell lenni arra, hogy a felek eredetileg a *London Metal Exchange* (továbbiakban: LME) által meghatározott és kiszámíthatatlanul változó cink árakból adódó problémákat kívánták orvosolni. Azért csatlakoztak a ZPG-hez, hogy elkerüljék az elszigetelődést a cink világpiacán, amitől viszont nagyban függtek. Ezen kívül a cink termelési ára köztudott volt, ezért ésszerűen feltételezhetők a vállalkozások azt, hogy a magatartásuk – mivel nyilvánosan ismert volt – nem okoz komoly sérelmet. A termelés és a befektetés korlátozása illetve ellenőrzése kizárólag azért volt szükséges, hogy megelőzzék a lehetséges cink túltermelését. Ez ugyan nem okozott fejlődést az ellátási struktúrában, viszont egyértelműen az volt a szándékuk, hogy megszabaduljanak az adott gazdasági helyzetben fennálló problémáktól, ezen kívül a csökkenés sem szüntette meg teljesen a versenyt.⁵⁸

Ki kell emelni továbbá, hogy jelen esetben a felek nem nyújtottak be kérelmet a mentesítés érdekében a Bizottsághoz. Erre tekintettel már ez alapján is elutasításra kerülhetett volna a megállapodás jóváhagyása,⁵⁹ figyelemmel arra, hogy a Tanács által 1962-ben közzétett 17. Rendelet 4. cikkének (1) bekezdése rögzíti, hogy „a Szerződés 85. cikkének (1)

⁵⁶ Uo. 21. o.

⁵⁷ Commission Decision of 6 August 1984 Relating to a Proceeding under Article 85 of the EEC Treaty (IV/30.350 – zinc producer group), Official Journal of the European Communities, No L 220, 1984.08.17.17.8.84, 29. o.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31984D0405&from=EN>

⁵⁸ Uo. 43. o.

⁵⁹ Uo. 41-42. o.

bekezdésében meghatározott, e rendelet hatálybalépése után létrejött megállapodásokat, döntéseket és összehangolt magatartásokat, valamint amelyeknél a felek alkalmazni kívánják a 85. cikk (3) bekezdését, be kell jelenteni a Bizottságnak. A bejelentésig a 85. cikk (3) bekezdésének alkalmazásáról határozat nem hozható.”⁶⁰ A felek viszont arra hivatkoztak, hogy a bejelentés hiányának ellenére a Bizottság mentesítésben részesítheti a megállapodást, mivel a termelési ár meghatározása elősegítette a termelést és a forgalmazást, amelyből a fogyasztók is részesültek. A Bizottság álláspontja szerint kétséges, hogy bármiféle elfogadható előny származna a megállapodásból. A termelői árak rögzítése, az árváltozások terén lévő összejátszás, a felek együttes erőfeszítései az LME cink árainak befolyásolására, a termelés és a befektetések ellenőrzése, valamint a piaci részesedésre és az exportra vonatkozó korlátozások elsődleges célja az volt, hogy csökkentsék a versenyt a megállapodásban részes felek között, és hogy a nemzeti piacok felosztásra kerüljenek a Közösségen belül. Ilyen körülmények között a megállapodás nem részesülhet mentesítésben, még ha be is jelentették volna.⁶¹

A Bizottság végül megállapította a 85. cikk (1) bekezdésének megsértését, és bírságot szabott ki a felekre, azonban figyelembe vette a felek piaci pozícióját valamint a cink iparban felmerülő nehéz körülményeket is, amelynek következtében a válság nélküli helyzetben alkalmazandó bírság összege helyett kevesebb került kiszabásra. A Bizottság álláspontja szerint 1964. július 10. napjától számítva 1997 októberig meghatározták a cink termelési árát, 1976 áprilisáig befolyásolták a *London Metal Exchange* által meghatározott cink árakat, 1977 őszeig megállapodtak az output-ok és befektetések érintő korlátozásokban, vagy azokat megtárgyalták, végezetül 1976 végéig megállapodtak abban is, hogy távol maradnak egymás hazai piacaitól. Ezen kívül egyéb tagok esetében megállapításra került, hogy az output-ok tekintetében a korlátozásokat még 1978 áprilisáig folytatták.⁶²

⁶⁰ Az Európai Gazdasági Közösség Tanácsa, 17. Rendelet első rendelet a Szerződés 85. és 86. cikkének végrehajtásáról, Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 08/1. kötet, Az Európai Közösségek Hivatalos Lapja, 62/204 1962.2.21, 5. o.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:31962R0017&from=EN>

⁶¹ Commission Decision of 6 August 1984 Relating to a Proceeding under Article 85 of the EEC Treaty (IV/30.350 – zinc producer group), Official Journal of the European Communities, No L 220, 1984.08.17.17.8.84, 42. o.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31984D0405&from=EN>

⁶² Uo. 44. o.

IV. Összegzés

Gazdasági válság idején bizonyos esetekben a vállalkozások úgy próbálják átvészelni a nehézségeket, hogy kartellt hoznak létre. Egyes szektorokban, ahol a többlettermelés következtében nincs arányban a kereslet-kínálat, egyik vállalkozás sem akarja kapacitásait csökkenteni, mivel arra számít, hogy majd valamelyik versenytárs úgyis csökkenteni fogja a saját üzemének termelését. Ebben az úgynevezett fogoly dilemmában mindegyik versenytárs számára fenn áll a veszély, hogy kénytelen lesz elhagyni a piacot.

A krízis kartellek során a vállalkozások a hatékonyságukat növelni tudják, amely az ipar átalakítása következtében valósul meg. Az átalakítás eredményeként a kevésbé hatékony üzemeket megszüntetik. Ezzel a „fegyelmezett” módon történő bezárásokkal csökkenteni lehet azokat a negatív társadalmi következményeket, amelyek az ipar nagymértékű reorganizációjával járnának.⁶³

Egyesek szerint a krízis kartelleket nem kellene automatikusan megtiltani, és figyelembe kellene venni a krízis idején felmerülő pénzügyi nehézségekre való védekezést. Két lehetőség áll fenn ekkor ugyanis: az egyik opció az, hogy kevesebb vállalkozás lesz a piacon, a másik, hogy több jelentősebb létszámú piaci szereplő fog tevékenykedni, amelyek viszont együttműködnek annak érdekében, hogy a kapacitásokat csökkentsék a krízis idején. Ezen utóbbival viszont sokkal kedvezőbb hatást lehet elérni hosszú távon, ugyanis amikor a válság megszűnik, akkor valószínűleg a piac szerkezete nagyobb potenciállal fog rendelkezni ahhoz, hogy a krízis előtti versenyszintet elérjék, amely viszont annak köszönhető, hogy nagyobb számú túlélő és létező vállalkozás van jelen a piacon.⁶⁴

A Bizottságnak a korábbi (néhány esetben történő) engedélyező álláspontjával szemben, manapság nem hagyott jóvá krízis kartelleket.⁶⁵ A korábbi krízisek esetében a kormányok támogatták vagy bátorították a krízis kartellek létrehozását. A közel két évtizede tartó szigorú kartell jogi szabályozás illetve gyakorlat során éles váltás következett be a versenyjogban és versenypolitikát érintően. Vajon a krízis kartellek igazolhatóak lehetnek-e?⁶⁶

Manapság inkább potenciális alternatívákat keresnek a krízis kartellek helyett. Ilyenek lehetnek a támogatások, feltőkésítések, amelyeknek valószínűség szerint ellentétes hatásuk lesz

⁶³ Bruce Wardhaugh, Crisis Cartels: „Orderly” Downsizing and the Public Interest, School of Law, Queen’s University Belfast, Belfast, BT7 1NN, United Kingdom, 21-22. o.

⁶⁴ Uo. 33.o.

⁶⁵ Conor C. Talbot, Finding a Baseline for Competition Law Enforcement during Crisis: Case Study of the Irish Beef Proceedings, Irish Journal of European Law, Vol 18, Issue 2, 2015, 72.o.

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2719506

⁶⁶ Policy Roundtables, Crisis Cartels, Competition Law and Policy, OECD 2011, 50. o.
http://www.fne.gob.cl/wp-content/uploads/2014/03/OECD_2011-Crisis-cartels.pdf

az árakban az érintett szektorokban, mintsem a krízis kartellek létrehozása esetén. Az előbbi valószínűleg kisebb árakat fog eredményezni, valamint valószínűleg a fogyasztók is megérik az előnyöket. Ezen kívül a támogatások gyorsabban tudnak érvényesülni, ezért a vállalkozás pénzügyi mérlege is könnyebben kerül egyensúlyba.

A fejlődő országoknál merülhet fel kérdésként az, hogy van-e elégséges pénzügyi forrása a kormányoknak arra, hogy fenntartható támogatást biztosítson. Ekkor lehetséges, hogy nem tudnak megfelelő alternatívát nyújtani a krízis kartellekkel szemben. A támogatások viszont növelik az állami kiadásokat. A kormányok dönthetnek úgy is, hogy időlegesen meghatározzák a legmagasabb vagy legalacsonyabb árakat. Az, hogy melyik megoldás a legmegfelelőbb, függhet például az adott termékek illetve szolgáltatások természetétől, és a válság előtti piaci struktúrától. A túlzott termeléssel rendelkező szektorokból az erőforrásokat a szektoron kívül szükséges újraelosztani. Az összefonódás lehet továbbá az egyik ilyen eszköz az újrendezésre. Az efféle fúziók enyhíteni tudják a felmerülő károkat a túlélő vállalkozások között. A felvásárló jelentősen kisebb mértékben korlátozhatja a versenyt, ellentétben a krízis kartellekkel, ahol gyakran mindennemű versenyt kizárnak. Aktív munkahelyteremtő, munkahelyvédő politikák, átcsoportosítások szintén csökkenthetik az újrendezés költségeit.⁶⁷ Ezek mellett a szakosodási megállapodások is hasznosak lehetnek az erőforrások újraelosztásában és a strukturális túltermelés csökkentésében.⁶⁸ Mindebből látható, hogy manapság a krízis kartellek jogosultságának igazolására kevés esély mutatkozik.

⁶⁷ Uo. 48. o.

⁶⁸ Uo. 118. o.

Felhasznált irodalom

1.

A Bizottság (2001/C 368/7) közleménye az Európai Közösséget létrehozó szerződés 81. cikke (1) bekezdése szerint a versenyt érzékelhetően nem korlátozó, csekély jelentőségű (de minimis) megállapodásokról., Az Európai Közösségek Hivatalos Lapja, C 368/13., 2001.12.22.

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52001XC1222\(03\)&from=HU](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52001XC1222(03)&from=HU)

2.

A Tanács 1/2003/EK Rendelete a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról, Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 08/2. kötet, Az Európai Közösségek Hivatalos Lapja, L 1/1, 2003.1.4.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003R0001&from=EN>

3.

Act on Prohibition of Private Monopolization and Maintenance of Fair Trade (Act No. 54 f April 14, 1947)

https://www.jftc.go.jp/en/legislation_gls/amended_ama09/index.html

4.

Az Európai Gazdasági Közösség Tanácsa, 17. Rendelet első rendelet a Szerződés 85. és 86. cikkének végrehajtásáról, Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 08/1. kötet, Az Európai Közösségek Hivatalos Lapja, 62/204 1962.2.21.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:31962R0017&from=EN>

5.

Az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés Egységes Szerkezetbe Foglalt Változata, Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C 326., 2012.10.26.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=HU>

6.

Az Európai Unióról Szóló Szerződés Egységes Szerkezetbe Foglalt Változata, Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C 326., 2012.10.26.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN>

7.

Bruce Wardhaugh, Crisis Cartels: „Orderly” Downsizing and the Public Interest, School of Law, Queen’s University Belfast, Belfast, BT7 1NN, United Kingdom

8.

Commission of the European Communities, Twelfth Report on Competition Policy, Brussels – Luxembourg, 1982

http://ec.europa.eu/competition/publications/annual_report/ar_1982_en.pdf

9.

Christian Marx, A European Structural Crisis Cartels Solution to a Sectoral Depression?, Jahrbuch für Wirtschaftsgeschichte 2017; 58(1)

10.

Commission Decision of 4 July 1984 Relating to a Proceeding under Article 85 of the EEC Treaty (IV/30.810 - Synthetic Fibres), Official Journal of the European Communities, No L 207, 2.8.84

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31984D0380&from=EN>

11.

Commission Decision of 6 August 1984 Relating to a Proceeding under Article 85 of the EEC Treaty (IV/30.350 – zinc producer group), Official Journal of the European Communities, No L 220, 1984.08.17.17.8.84

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31984D0405&from=EN>

12.

Commission Decision of 29 April 1994 Relating to a Proceeding Under Article 85 of the EC Treaty (IV/34.456 - Stichting Baksteen),), Official Journal of the European Communities, No L 131, Official Journal of the European Communities, 26.5.94

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31994D0296&from=PL>

13.

Communication from the Commisison Notice Guidlelines on the application of Article 81(3) of the Treaty (2004/C 101/08), Official Journal of the European Union, C 101, 27.4.2004

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52004XC0427\(07\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52004XC0427(07)&from=EN)

14.

Conor C. Talbot, Finding a Baseline for Competition Law Enforcement during Crisis: Case Study of the Irish Beef Proceedings, Irish Journal of European Law, Vol 18, Issue 2, 2015

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2719506

15.

Directorate for Financial and Enterprise Affairs, Competition Committee, Global Forum on Competition, Crisis Cartels, Contribution from the Eurpean Union, Session III, 27-Jan-2011

http://ec.europa.eu/competition/international/multilateral/2011_feb_crisis_cartels.pdf

16.

James Ming Chen, The Story of Wickard v. Filburn: Agriculture, Aggregation, and Commerce, Constitutional Law Stories, Michael C. Dorf, ed., 2d ed., Foundation Press, 2008, University of Luisville School of Law Legal Studies Research Paper Series No. 2008-40

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1268162

17.

Lia Vitzilaiou, Crisis Cartels: For Better or For Worse?, Competition Policy International Antitrust Chronicle, Vol. 2., March 2011

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1800732

18.

Peter G. Klein, Jason E. Taylor, An Anatomy of a Cartel: The National Industrial Recovery Act of 1933 and the Compliance Crisis of 1934, 28 Feb 2008

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1098373

19.

Policy Roundtables, Crisis Cartels, Competition Law and Policy, OECD 2011

http://www.fne.gob.cl/wp-content/uploads/2014/03/OECD_2011-Crisis-cartels.pdf

20.

<http://www.euchinacomp.org/attachments/article/345/2.0-EN-Crisis%20Cartels%20Session-Victoria.pdf>

21.

<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/82/competition-policy>